

که رکوک له دیدی تورکیاوه

عبداللّا خالد

تورکیاو لیکچوووهکانی نومئیدنیکي زوړیان لهسەر راپوړته گسئ (بیکسر - هاملتون) په لجنی بوو، هەر بویه که (پوش ستراتیژ) بهنار نوښه کسئ ناشکرآ کسر تورکیاسر لیکچوووهکانی تنگه تارویرون پریان دایه بروییانوو بو چوښتمی دوزښونه که لیتنیک بو دستڼوهردان له کاروباری عینراق (هەرچهنده پروام رایه که شهواری دویسا دستیان له عینراقدايه). شتیئ که تورکیا بیهرت کاری لهسەر بکاتو، وکر کارتیکي فشار به کاري بهیشتنت به هوی بالدهستی پارتسه نیسلامیه کدی نهره گانیسه هه شره بیوه نیسله له تڼوان دهسلتی تورکیاسر هه نښک له هژوو سهرلک هژوه عهریبه سونه گانیئ دا هه هیو، هه نښک لهو عهریبه سونانښ له نیټناری گهرانه دی دهسلتی له دستچوپان گه لیک جار بو شهو سهردهاره گهرانه ته وه!

له عوسمانیه بوه یو نهر دڼگان

له پاش روخانی په کیتی سؤفته تهره، دوله تی تورکیا له ریکس دی ده شکر دنی خوزالو به کاره ښای پسرده مرؤتیانه له گه لیک له کوماره کانی سؤفته تی جارنډا وگره رشمی دا کتاروه لوئیدا وواجی په یادکرد، هارکانی له سهو ده دمده روهی له ههر تیسی کوردستان کردو به هوی بار دوه تی له کاتهره لیزو له وی شوین پیسه کی کاتیی بوخوی کرده، بهلام له وادی ناشکرابوونی خواسته راسته قیبه کانی گه لیک لایسه تگری خوی له دستسارو رژو دای رژو شوین پیژ له بوو! له ورسه تی لهق بوونی شویتیه تورکیا ههر وشره گوره شمی جوزاوسو ده کسات

بهرامبهر به گسلي کوردستانو ههریمی کوردستانو ههر جاریک پاساریک ده بیشتته وه بسو بهزانس دنی سنوور و دستڼوهردان، له بهرامبهریشدا گسلي کوردستانو جیهان ههر شه کانی تورکیا ورته دکاته تهره.

دوای تهو دی پارته نیسلامیه کدی نهر دڼگان گه شتوته دهسلات، خدرنی گهرانه و دی تورکیا بو رژوهلات زؤتر سووه، له لایسک دارایانکرد که وکر چاره یز به شداری له کوپوونه وکانی کومه لهی ولاتانی عهره ب بکاتو، له اولاشوره له چوارچسوی هشری ناشتی پاریز هشری روهانسی لوښان کرد، ههرچهنده له لایسډ نهرمه نده کانی لوښانه وه به تهواری نهو کاره پروتستو کراو چه ندین خویشاندانی جوزاچوړی لیکه تهره.

به لک تهوانته وه تورکیا لهمارهی راسر دوهه ا

له چوارچسوی خهرنه کونه کانییدا چه ندین کووو کوپوونه و دی بو نیارانی عینراقی نوئ له

قائمقامئ ناکرئ بو ریگای کوردستان دناخغئ:

گوند هاتینه ئا فه دان کرن و خه ده ماتین ئه اساسی مه بو وان کرپه

نه نندازیار چه ههر له عملی قائمقامئ ناکرئ، بهرامبهر چه نډه پرسیاره ک دهریاری ناکرئ کښته یی کو ئیدایه هروسا داخازو راپوچوونا فدرمانه یزین چه نډه دزگایه کی میوو، چه نډه پرسیاره کښن دی، هیژا نه نندازیار بو ریگای کوردستان هاته ناخاغئ، گوئ: پششکی تمز خیر هانتا هغه نامه ریگای کوردستان دکم و سوپاسیا چه جانیی هه دکم بو ئی سردهانیو تمز نامادم بو ههر پرسیاره ک.

په یامنځی دڼوک

دوو گهریت همن نهو ژیک (گورافا- کیسته بی) تم نه شتیئ جا دا وان مسزن بکه یی پونه مونه، تو نه شتیئ کولایت (قذلی) هدرلیز مسزن بکه یی، چوئکی مساحتی وی گه لک بهر نه شنگ نانکو کولتا (تعجیل) چه نډه کفته نه گکر، تو جیادا تهره یوژین بکه یی پندفته تو چه ندین سالئ شتیئ بدیت هه تا تز جاده کار پرفره دروست دکه تی، ناکریا کدغئ هه مان حالته دی.

-جه نای ته نه نندازیار، سردهانا دامو دزه گه ین میوی، نوآ خه لکی دکه یت دا وکر بو سرکښهو کیوگرغتیئ وان پوزانی؟
-پرسیاره که دهجن خوزدایو ب راستی نه شیم بیژم بهر فره بو یزیم، که چه نډه جار من سردهانا کرپه ب ههر حال شه دوه دکفه و سرورکی شاروایتاو رقه بهری نائئ، ن له گل خو بری، چوئکی نه ده دوو خاله په یوست بو خه لکی فه وک رژزانه به لئ نسبیت که هورب تم همدی دزانج چه دیای، حالئ ناکرئ ب حالئ شارین دی به لئ نسبیت پازفایا ناآ شار مه گوت بلا راسالیسکه پازفایا دست یی بکه یی مه نیسانه ب ریکخراو آزی دژیک کره دا وکر دورئ خو بیسن، خه لکی تیجه گه ین کو نه ده کولتاو بازیرامه یو پازوی ههر بومه یی، هروسا وک هه مسته کا نه تهو وی وکی دی پیفته نهرانا نیشنامه یا که هسیت بسو فئ چه نډه ههر وکی من گوتی بازیار مه هه مایه هه حتا گونډا ژیک ئا فلهادی بو خو فه یتیه لورما دی سردهانیس حکما ٩٠ یان ١٠٠ سالانئ نهران مه دیاری ناماده کړن بو نهو کسئ کو دهوویره یی ناکرئ (٣٣٨) بیت همن، نه ده یتیه به لگه کو حکومتا هدریم گرتنی، دته لایسه تی بهر وه، چوئکی ههر خاندنسو زاینور راسته دی مه گه هسیت ناشتی پیشکشی بو نیستعاب کرنا کښتیئ نه تهو وی له سوئ تم تیندا دژین، تو کښتیئ دی یئن خدمت گوزاری وکی ریگار یارو ناغانو کرنا گونډا و پروژین ناقه خارن بو گونډا وکی دروست کرنا ریشک و سپا دروست کرنا بیکنه یی نه تهو روسی فیجا به لمه ادرک تم یئن فان پروژئ ته دقیم که یی تم ناشت زوکرنه ک بدمه برای خو کا ب چه هاتینه ئا فاکرن نه خاسا نه شان دوو سالیئ بویر یان بو (٢٠٠٧) چ له بره بهیته کرن بو دشمی بو وی چه نډئ ژ یلک بو چه نای ته رزن بکم، ههرچه نده فان پروژا تهو یی بهس ئی هات، کرن بو چه نای ته زوکرنه ک له سردها دنگه کښیاسی ئی همن نه ژ ناپوژمه ته نیسه نه خیر هه نده دساره دنگه (ست در سبت) ب دلی مه نیسه هیشتا نه هه هوم ددین مسته مکه راستا، نه نغاسمدا تهو فدرمانبهر بو ریگای کوردستانی هاته ناخغئ و گوت: پیسه کی تمز خیر هانتا ریگای کوردستان دکم، به لئ نسبیت کاین مه بریغه دپیت و شک تیدانیه راسته هه ورو بهر دهمه بو نه مو نمئ پیچ کارین نه پاسای یئ زنگه برینه و مه کرپه پاسای!! چوئکی ت دخلات بهو یبه دکارن منو، تمز نه شیم چ گوزارنگای تیندا له ماتیه کرن بو؟

به لئ راسته وکی تم ژیک ددنگی خو دخمه پال نه ده پرسیاره وکی دی سرت دروست دگل تمه، نه ده سردانسه و نه ده دیاریده هه وکی من گوتی وکنه ب ته ئی ل ژا یزین نه یت هه باشیکرناو عینعات. کونه ندره ده ته تدریجی (مقنار) پیشتی له سر نه اساسی کم بونا ترخئ نه یت، بلا له سر بهنمای بی بائی ئ بیت د له سر شاروایتو موارسه بیت، تم دپیزم ههر پروژلک پاسیئ خو هسیت و ماروپی خو هسیت، نه گکر نه سبب مروهده بون بو درنژکرنا تهو سرپزه گه لک ناسیای، به لئ نه شتره ههر پروژی می دست یئ بهیته کرن لازمه درژیئ، نه دقغه نه شرته، به لئ ددینه کاین خوئین خدمت کرن دا وکر خه م زوآئین ناهدنگ و مناسه باتین ره سی حسبت ناپیت.

سپاهه چارسهر چه یی؟

خانی بدنا نا پیژو وکی دی تمز رازی نیس ب وان چورکه سکانو هروسا مه تیبنی هه شه پیشکه تندرچی پیشته دیاریکرن له سر نه اساسی قائمقامت بیئت، شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن سرکه قئ دکارن خو حیانتی شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن خو بهدتی، چه نه راپوړتین باش هه، نهو له سر نه اساسی ون چه نډئ بیت کو تمز بان زغی رنگی تندرئ نه نوزان ههر همدی نه نندازیار چه هره؟

له بهشارانی کونگری کمرکوک ٢٠٠٧ له تورکیا ده لئ ٧٥٪ ی وزو ناره کانی رژوهلاتی ناره است له کمرکودایه و نهو دی کونترولی بکات، جیهان کونترول ده کات.....هغه)،!، نهو رته به تهوار خواست نیازگانی تورکیا له هره شه کردن له جینه جیکردنی مساده دی (١٤٠) دهره خاتو، هسه هو له لیکشیان له سو پشناهه دایسه، زهمانه تگردنی نهو تمی کمرکوکش دهره یتیکه بسو خو زرگارکردن له قهریانی نابوری نهو ولته که به هوی شری دژ به گسلي کورد لهو ولته خوی تیختسوه!

که رکوکو تورکمان و تورکیا

مه نیتی کوردستانیه تی کمرکوک، دانانه بهو دی که کمرکوک شاریکه گه لیک له تهو و نیافه تیندا دژی، بهلام لهرووی جوگرافیه وه له چوارچسوی کوردستاندایه، نه مسش قسه یی کی جوگرافه و میژویوه سکه قسه یی که نه تهو وی و مه زه یی، وک نهو دی که تورکیا دهویت بیسه پینتئ!

تورکیاسر لیکچوووه کانی دایانویت بلین کمرکوک له خدیالندا شاریکی عومانیوو له او قیغیشدا شاریکی تورکمانی!، پشش روخانی بعس تورکیا گمهی لهسهر بهتی (هسه لیز) ده کسرو ده یگوست شاریکی تورکمانیه، به کلام و ختیک لهو گمه به دزاندی نیستا گمه بهر پرسی کمرکوک ده کات له میژوشدا لهو باره یه وه دست هیه!، تورکمان نه تهو به که بهر له تورکه عومانیه کان له م پارچه د ژیارو، گه لیک کارساتیان دیسه لهسهر دهستی تورکه عومانیه کان، یو شتاش که تورکیا کارتسی پاراستی بهر ژو وندی تورکمانه کان به کار دهینت بسو دستڼوهردان له بارودوخو عینراقو کوردستان له نیټاری بهر ژو وندی نهواندا نیوه، قسه جهنراه له تورکه کانیئ که نیستا به شتو یه کی دیکه کار ده کن نه زمونی راستی نهو قسانه ده مسلئین.

کورد تورکمان گه لیک ساله پیئکه ره دژین و خباتی هاریه شر و بهر ژو وندی هاریه شیان

هه یهر دکړن دیالوگیکي هاریهش له ناستی نارخو شهام بسدن بهیبه دستڼوهرانی دهره کی، پونه یی ناپنده یی که باشت پیئکه وه دیاریی بکن، ههر نهو هش ریگه راسته، دهی حکومتی ههریش له سو بهراره (PKK) ایبه، له چوارچسویه دایه وژوی (ورجدی گونل) بهرو نهرمیرکا بهر یکه و تهو له لیدناریکښدا رایگه یاندهو که له گسک بهر پرسیانی تورکیا پاس له پرسی کمرکوک په که که ده کات، رژی (٤ / ٢ / ٢٠٠٧) یش سرورکی نهرگانی سوای تورکیا (ژنه وال پشار بیوگانیت) سردهانی نهرمیرکا ده کاتو ههر له مانگی دوهه عه بدوللا گول ی وریزی دهره یی تورکیا سردهانی نهرمیرکا ده کات.

تهواری نهو هولا ته به تاراسته ریگه گرتنه له جینه جیکردنی مساده دی (١٤٠) . له بهرامبهر نهو دزه دا دهی سره کرایه تی سیاسی کوردستانو گلی کوردستان پلایتی حکمینه بسو نه مسال دایتین کسانئ په کلکه بهو یبه سهارهت به کمرکوک، لهو پشناشدا هو لیک ی چو پرو همه لایسه ی دیپلوماتی و سیاسی وگر بخات.

مه (٤٠) قوتخانه همن کو درست بکه یی (٣) رازی بوسته له سرور (٢٠) چیکر بوینه د (خگر) مه بوسته دزامه نسدی له سهر هایتیه مایه بهرهنن تم پارا ودرگیرن وک سرن بکه یی سدر دمسک وه له مسهات مه قوتخانه به کی گرون درست کر بو په مال نهو ژیک کرایه کی چوهر کوپر و ده ختی کورستانی و ختی وی هاسبا نهر کرایه دچوو کورستانا خو له دیف مرمولاتی خو رچو نه ده کرایه چار ژن هویو (٣٢) مندان هه نهو گونده ژیک گوندی بیینی له هه ده ا پرا قندیل.

-بهرین چه جانیی نایسه قامئ ناکرئ گرتخانا ناکرئ ب نافر دنگه، تهر سهر ب ئیدایه یان سهر ب حزین، فه یبه نهو کسین تیندا ب ریکا حزین هایتیه گرتن یان ب ریکا ئیداره؟

تم ناگدارین کو کسک هایتیه حکم دان ب دوزاره نه ل بن دسته اتانه ی؟

سنج عسبه ک تیندا نیه، سجن دزه گه هک وه ک قوتخانه، وک نه خوشخانا، وک شتته ک پیفته ههر مه له ته ک یان ههر هزیم و دوله ته ک بهرینه لا بو، هه لیت پیشکه کو سجنک هسیت، نه ده چه نډه ژیک ټیکه ژ زوروتن ژیان دینین

کسک نینراق دکهت خو دنیست دادگایی دکه یت و تگید نه ده مه بدنی قسانه، ناپیت نه گکر تهو مه مده کت بیت بیی کو مه مه بدنی (په وایو عقاب) به کارهینت دی چه کت نه فی کسای هویو، دیسان تمز دپیزم مه فیسارواک بکه قیته نه خشین ناقه ادکرنا (٢٠٠٧) نوکه مه قوتخانه گرتیه قوتلیا ده نیختنیه، نه یادا ب ههر قیت ب ناهاپه خوی مسزن تم کم ترهخمی ناپیت.

-هه نډه گوند هایتیه ئا فه دان کرن، نایا نه گکر هایتیه ئا فه دکرن خه دمه ات کښته و نا؟

به لئ گونده هایتیه ناقه دان کرن و خه ده ماتین ناسی مه بو وان کرپه وک دروست کرنا کی قوتخانه او درست کرنا یزین ناقا پازو هروسا بهر هوی ته تدرستی، ههر گونډا ژیک بهیته تم تیندا هسیت، مه مسئا من کارگا تیندا همن، وکی دی شرم وکاین کومه گرتی خانک هه ی له ناکرئ ما چیه قباحه تی گرتی خانهش وک ههر ده زگه هک به لئ وکی من گوت چه ی وی که چه.

گرتی خانه ل کښئ په؟

دات بارگایا جیش شعبی کهفته یئ سردهانی بهسدا به نا قاهایا هاتپوره ناقا کرن نوکه بویه گرتی خانه.

زوراره لو چه یی تو پاس که کیت کو بارگایا، بهسدا یوه، هه مان چه پوره چه کت ترسگای،

چه نډه ی خه لک هایتیه کوشغئ و نه شه که فه دان روهانه کلان بو چه ش شعبی، هه مان چه بویه گرتی خانه؟

کاین وی ساخته، دروو بس نه جاعه، نوکه نه عملیاته ک هیشته مه دیژیت ناپیت کس ماری پروژا درنژ بکته، تهنا وریز نه یت دشسانی وی دایه سرژان درنژکته، لقتیئ تهره یی درنژ ی به کارین خو بهدت پیشته

مجبورات هسیتو تهو مه مرهاتنه پاسای بیت کئیسای هویبه، ناپیزم تهره نهو یونه، به لئ ب ناهاپه خوی تمو چه نډه ژیک ناپیت، لایه کی دپه تو ههر بهر یو خو بهر نه دهرن کا هه تا چ راده کاین وا گرو دیت وک دیانا ، قذرائی دی سهر ب پارنژکا ههر هوتر، تمز نه نه مسلا گه لک باشن ژ گه لک دهرن یی، راسته تمز نهو کس و چه نډه کو دپیزم پروژا گه لک دهینت، سن دپت زون کره ک له سر وی چه نډی بدمو بیژم نه ناهاپه نوکه هایتیه دیراست ک نه خشه بسو هات یز ته من تهوان مه معاملات بو من بهیته ژ لایه کی دپه ل کس مه معاملات وار دکو چه کئ وک شاروایتی همدی کسک دپتئ وک و زشنیرو و خوان باورنایام مروئی شتیر مروئی پاسرو مروئی بهسیت هیت لقتیر لهسره تهره کا تو چوا دشت هه لسه گرت د گنل راندا بکه تی، به لئ تهره ک له سهر حسایی پاسار تهعلیات وکی دی زوخت له سهر فدرمانسروک دهنته کرن، پیشتیه تم فدرمانسره چه تاه بلنتر ژ خو ناکار وک تم گونده هار نه گکر هاتیا ده فان و گرتیا من حالته کئ ونا هه هیه یان چوریا ده رقه بهر یو خو نهو کات نه گکر نه تم ناشیان چارسهر بکه یی راپه رین تم ژیک بهر پرسیئ خو بلنتر ناگادار ده کښ، دپیزین مه مسله یه که و ژیک.

-ئا فاما ل ناکرئ دینه ناکرن، به لئ نهران نایا هیشت ب دور مایه ک نه هایتیه و له گه لک دوزاره ی؟

خاسته تمز دگل ون چه نډه ی، به لئ تمز حمز دکم همدی کله یزانو دوهسدا ریکخراو (هیاثت) قوتخانه وک چکر ل کانی زوتن، تمز بیژم له نلا (١٩٩٧) یان پیشر ب ههر حال کن دپیزم تهره بیایته غسژ تیندا هایتیه کور، مه لئونه یسک چنکرپه ناشی بو نه هاپونه کرن، مه لئونه یسک دی ناقا دکین، ههرچه یی وک ریکخراو ټیکه ژهره ریکخارین باش، به لئ دست پیشک هه ندر کئیسای هویو، دیسان تمز دپیزم مه فیسارواک بکه قیته نه خشین ناقه ادکرنا (٢٠٠٧) نوکه مه قوتخانه گرتیه قوتلیا ده نیختنیه، نه یادا ب ههر قیت ب ناهاپه خوی مسزن تم کم ترهخمی ناپیت.

به لئ راسته وکی تم ژیک ددنگی خو دخمه پال نه ده پرسیاره وکی دی سرت دروست دگل تمه، نه ده سردانسه و نه ده دیاریده هه وکی من گوتی وکنه ب ته ئی ل ژا یزین نه یت هه باشیکرناو عینعات. کونه ندره ده ته تدریجی (مقنار) پیشتی له سر نه اساسی کم بونا ترخئ نه یت، بلا له سر بهنمای باشی ئ بیت د له سر شاروایتو موارسه بیت، تم دپیزم ههر پروژلک پاسیئ خو هسیت و ماروپی خو هسیت، نه گکر نه سبب مروهده بون بو درنژکرنا تهو سرپزه گه لک ناسیای، به لئ نه شتره ههر پروژی می دست یئ بهیته کرن لازمه درژیئ، نه دقغه نه شرته، به لئ ددینه کاین خوئین خدمت کرن دا وکر خه م زوآئین ناهدنگ و مناسه باتین ره سی حسبت ناپیت.

خانی بدنا نا پیژو وکی دی تمز رازی نیس ب وان چورکه سکانو هروسا مه تیبنی هه شه پیشکه تندرچی پیشته دیاریکرن له سر نه اساسی قائمقامت بیئت، شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن سرکه قئ دکارن خو حیانتی شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن خو بهدتی، چه نه راپوړتین باش هه، نهو له سر نه اساسی ون چه نډئ بیت کو تمز بان زغی رنگی تندرئ نه نوزان ههر همدی نه نندازیار چه هره؟

سپاهه چارسهر چه یی؟

خانی بدنا نا پیژو وکی دی تمز رازی نیس ب وان چورکه سکانو هروسا مه تیبنی هه شه پیشکه تندرچی پیشته دیاریکرن له سر نه اساسی قائمقامت بیئت، شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن سرکه قئ دکارن خو حیانتی شاروایتی تهواری هسیتو بهسرن خو بهدتی، چه نه راپوړتین باش هه، نهو له سر نه اساسی ون چه نډئ بیت کو تمز بان زغی رنگی تندرئ نه نوزان ههر همدی نه نندازیار چه هره؟